

İslam ve Modern İnsanın Çıkmazı

S. Hüseyin Nasr, Çev. Ali Ünal & Sara Büyükduru,
İnsan Yayınları, 2001, 247 sayfa, İstanbul

Batılılaşmanın yaygınlaşarak İslam'ın kalesini tehdit ettiği bir zamanda Batı'da yavaş yavaş pek çok kişi İslam'ın ve İslam medeniyetinin iç zenginliklerine yönelmektedir. Seyyid Hüseyin Nasr'ın "İslam ve Modern İnsanın Çıkmazı" adlı eseri, Doğu'da ve Batı'da modern insanın karşı karşıya bulunduğu temel sorunları ele almaya; İslam'ın bugünkü zihinsel ve manevi mirasını inceleme yollarını tartışmaya ve sonuçta Doğu'da ve Batı'da modern insanın açmazını çözmeye konusunda İslam geleneğinin öğretilerini uygulama yollarını sunmaya çalışmaktadır.

Nasr'a göre modern insan, kim olduğunu unutmaya başladığı gün, yaktığı ateşle ellerini de yakmıştır. Doğal çevre üzerinde egemenlik kurmak için Faust tarzında ruhunu satmakla insan, çevreyi kontrolün onu boğmaya dönüştüğü, sonuç itibarıyla da yalnızca çevreyi yok etmekle kalmayıp intihara da yol açan bir durum yaratmıştır. Teknolojinin doğal çevre üzerinde yaptığı yıkım, su, hava ve çevre kirlenmesi vb. tüm sorunlar, modern insanın tutulduğu hafıza kaybı ya da unutkanlık hastalığından ileri gelmektedir. Modern insan kim olduğunu unutmuştur. Kendi varlığının kenarında yaşayarak, dünya hakkında nitelik olarak yüzeysel ve fakat nicelik olarak sersemletici bir bilgi edinebilmiştir (Nasr, 2001: 16). Göksel olana isyan etmiş olan modern insan, kalbin (Intellect) ışığına değil de, duyuvarın verilerini elekten geçiren insan aklının gücüne dayalı bir bilim yaratmıştır. Fakat bu bilimin kendi alanındaki başarısı öylesine büyük olmuştur ki, çok geçmeden tüm diğer bilimler onu taklit etmeye başlamış, sonunda felsefenin yıl yıl man-

tıksal analiz, zihinsel akrobasiler veya yalnızca bilgi edinme kuramlarıyla karmakarışık bir biçimde anlaşılmasına, klasik sosyal bilimlerin ise, insan doğası hakkındaki edebi sezgilerin bile bugünün öğrenci ve araştırmalarına ulaşmasının önüne set çeken nicelikçi sosyalbilimlere dönüşmesine yol açan geçtiğimiz yüzyılın kaba pozitivismi doğmuştur (Nasr, 2001: 17). Nasr'a göre modern medeniyet, Rönesans'tan bu yana Batı'da geliştiği şekliyle başarısızlığa uğramış bir denemedir. Binlerce yıldır dinler insanlara kötülükten kaçınıp erdem sahibi olmalarını öneriyor. Modern insan ise, önce ruhunu kuşatan din gücünü yok edip sonra da kötülüğün ve günahın anlamını bile sormaya girişiyor. Şimdi ise, her ne kadar laik olmayı sürdürüp insanın hayatının kutsal olandan ayrı devam etmesi gerektiğini önerdikleri için, erdemleri başka başka deyimlerle tanımlama yoluna gidiyorlarsa da pek çok insan çevre kirlenmesi bunalımına çözüm olarak geleneksel erdemlere dönmeyi önermektedir (Nasr, 2001: 26-27).

Genelde Doğu'da ve özelde İslam dünyasında sahnelenen trajedi ise, Batı'nın endüstrileşmiş kent toplumunda ve bu toplumu yaratan Batı medeniyetinde görülen başarısızlıklara yol açan aynı yanlışlıkların büyük oranda tekrarlanmasıdır. Doğu'nun Batı karşısındaki tutumu, Batı'yı körü körüne model almak değil, ders alınacak bir inceleme sahası olarak görmek olmalıdır. Çünkü bütün gelişmişliğine rağmen yeryüzü, Batı medeniyetinin işlediği hataların yeniden işlenmesine daha fazla katlanacak değildir. Bu bakımdan yeryüzünde, tüm yerin ve üzerinde yaşayanların mutluluğunu hesaba katacak kadar geniş açılı bir gücün hala var olması çok büyük bir talihsizliktir (Nasr, 2001: 28). S. Hüseyin Nasr, kitabında modern durum ile ilgili genel bir değerlendirme yaptıktan sonra günümüz müslümanının açmazlarından bahsetmektedir.

I. Günümüz Müslümanının Açmazı

Bugünün dünyasında yaşayan çağdaş müslümana baktığımızda, sorunları her ne kadar Batılı insanın sorunlarıyla aynı olmasa da, imanını en çetin sınavla karşı karşıya getiren sayısız güçlüklerle dolu bir ortamda yaşadığını görmekteyiz. Bugünün İslam dünyasında salt geleneksel öğelerden tutun da, geleneksel değerlerle modernizm arasında bocalayan ve hala İslami çerçeve içerisinde kalan cüretkar modernistlere, sayıları az da olsa kendini İslam evrenine ait hissetmeyen kişilere kadar uzanan çok renkli

bir görüntü karşımıza çıkmaktadır (Nasr, 2001: 33). Nasr'a göre; çağdaş Müslüman'la Batı insanı arasındaki en önemli fark ise şudur: Çağdaş Müslüman, aşkın boyutun hala yok olmadığı, insanların çoğunun hala dini görev ve ibadetlerini yerine getirdiği, İlahi kanun veya Şeriat'ın herkes tarafından tam anlamıyla uygulanmasa da, hala nihai kanun sayıldığı ve önceki dönemlere göre bulunması zor dahi olsa, veli ve bilge kişiliğin hala canlı bir gerçek olarak sürdürdüğü bir dünyada yaşamaktadır. Bir diğer temel farklılık daha vardır ki bu ise, çağdaş Müslüman'ın modern dünyada Batılı insandan çok daha az şey bildiği, zekasının daha az sınava çekildiği ve geleneği yeniden keşfedip bundan dolayı da modern dünyanın gerçek doğasını öğrenme şansını elde etmiş Batılı insanlar arasında görülen türde bir gözlem ve sezgiyi genelde geliştiremediğidir (Nasr, 2001: 34).

Modern dünyada günümüz müslümanının içine itildiği açmaza bir örnek olarak Hüseyin Nasr, "özgürlük" kavramına dair algıyı göstermektedir. Geleneksel İslami anlayışa göre, mutlak özgürlük sadece Allah'a aittir. İnsan ise ilahi niteliklere bürünebildiği ölçüde özgürlüğe ulaşabilir. Hayatına Şeriat'ın ve sanatına geleneksel kanunların koyduğu tüm sınırlamalar, insanın özgürlüğüne getirilmiş bir sınırlama değil, gerçek özgürlüğe ulaşmayı mümkün kılacak, vazgeçilemez yardımlar olarak görülmelidir. Gerçek özgürlük insana mutlak gereklilik ve mutlak özgürlük olan Bir'e yaklaşıp, sonunda O'nunla birleşmesini sağlayacak tamliğe ulaşma imkanını veren özgürlüktür. Bu Batı'nın özgürlük anlayışından çok uzak bir anlayıştır (Nasr, 2001: 38). Kısaca her ne kadar üzerinden modernizm fırtınası geçmiş olsa da, İslam dünyasının belirli bir kesimi, köklerini İslami geleneğin derinliklerinde almış olduğu için, bugünlerle ilgili olaylar yüzyıllarca önce geleneksel İslami kaynaklarda haber verildiğinden, bugün yeryüzünde olanlara bakarak İslam'ı reddetmek şöyle dursun, tam aksine ona olan inancını daha da pekiştirmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v), insanların "acaba Peygamber bu konuda, yani, geleneksel İslami hayatın kalıbını bütünüyle kıracak olaylar konusunda bir şey söylemiş miydi" diye soracağı ahir zamanda oluşacak şartlardan zaman zaman söz etmiş. Doğal çevrenin yaşayacağı yıkıma işaretlerle, dağların yerlerinden oynatılacağını belirtmişti. O, Allah vergisi bilgisiyle, modern dünyanın bugün tanık olduğu ve bu ve bunun gibi daha pek çok olayı haber vermişti (Nasr, 2001: 39).

Seyyid Hüseyin Nasr'a göre, Doğu doktrinleriyle Batılı ekoller üzerinde derinliğine yapılacak karşılaştırmalı bir çalışma Doğu'yla Batı arasında, insan doğasının değişken toprağına ve herhangi bir tür hümanizm biçimine değil de, değişmez gerçekler üzerinde bir anlaşmaya varılmasında yardımcı olabilecek ve bu da ancak, Doğulu olsun Batılı olsun, kaliteli insanların ulaşabileceğı manevi bir algı ve duyuşla gerçekleşecektir (Nasr, 2001: 54).

II. İslam ve Modern Dünya Arasında

Çağdaş Müslüman

Yaklaşık ondört yüzyıllık tarihi boyunca İslam, evrenin, adına İslam dünyası denilen yaşam sahasını bütünüyle doldurmuş ve bu sahada, İslam dışı denilebilecek öğelerin gelip yerleşebileceğı hiçbir boş alan bırakmamıştır. İslam'ın yeryüzündeki göstergesi, pratik düzlemde İslam dünyasıyla eş anlam kazanmış olup, bu dünyadaki her şey toprağı sürme yönteminden tutun da, şiir söylemeye kadar hep İslam'ın ruhundan ve biçiminden kopmaz bir özellik sergilemiştir. Yalnızca şimdi, modernizmin saldırıda bulunduğu şu zamanda, bir düzeyde Şeriat'ın öte düzeyde İslam sanatının yarattığı homojenlik kısmen yıkılmış olup, artık İslam dünyasında bütünüyle İslam dışı, hatta olağanüstü birlik ve homojenliğini yok etmek için bu dünyaya sızan İslam karşıtı öğelerden söz etmek mümkündür (Nasr, 2001: 113). Nasr'a göre; bugün İslam dünyasının birliğı, daha önceden hiç rastlanılmamış düzeyde parçalanmış bulunmaktadır, üstelik sadece Abbasiler döneminde de görüldüğü gibi siyasal açıdan değil, İslam dünyasına bütünüyle yabancı öğeleri sokan ve bizzat kendisi en göze batar parçalanma ve çelişki biçimlerinden muzdarip yabancı bir dünyayı yansıtan bir süreç olarak Batılılaşmanın yol açtığı erozyonla hem dini açıdan hem de kültürel açıdan ciddi olarak etkilenmiştir (Nasr, 2001: 114). Modernizmin yayılışı ise, kendisinden etkilenenlerin zihinlerine karışıklık tohumları ekmek ve böylece üzerlerindeki İslami bağı gevşetmekle kalmayıp İslam dünyasının farklı bölümlerini, daha önce görülmedik bir biçimde birbirinden ayırmıştır. Bugün kolay iletişimden söz ediliyor olmasına rağmen klasik halifelik döneminde hatta Faslıların Meraga'da Suriyeli astronomlarla birlikte çalıştığı Moğol istilasından sonra bile İslam dünyasında görülmedik bir kültürel ve zihinsel iletişim kopukluğu bulunmaktadır. Yüzyıllar

dır birbirini bütünleyen, organik ve ahenkli bir bağ içerisinde bulunan İslam dünyasının çeşitli bölgeleri, şimdi ise kendi başlarına kalakalmışlardır (Nasr, 2001: 115). Araplar İslam vahyinin alıcıları ve ilk yayıcıları olarak seçilmişlerdi ve İslam medeniyetinin kuruluşundan beri, nerede olurlarsa olsun İslam'ın yeryüzündeki görüntüleriyle kaderleri çözülmez bir bağlılık içerisinde olmuştur. Ancak İslamla Araplar arasındaki bu çözülemez bağa rağmen önceki yüzyılda olup bitenler, ulusçuluk ve laiklikten Sosyalizm ve Marksizm'e kadar çeşitli yabancı düşüncelerin geleneksel Arap dünyasına sızmasına neden olmuş ve bazı sınıfların dinin geleneksel kalıbını anlayışlarında birtakım değişikliklere yol açmıştır (Nasr, 2001: 121). İslam'ın birleştirici doğası, Batı egemenliğinin yol açtığı siyasal şok dalgasının niteliğiyle birleşince, siyasal kaygılar dini düşüncenin ve pek çok çağdaş Arap yazarının eserlerinin başlıca özelliği haline gelmiştir. Ancak bu özellik, yirminci yüzyılda Arapların Filistin'de kesinkes laik ve ulusalcı karakterine rağmen bir anlamda dinden ayrı düşünülemez bir hareketin ellerinden tattığı en son siyasal baş eğişin sonucu olarak daha da güçlenmiştir (Nasr, 2001: 122).

Arapların 19. Yüzyılda yaşadığı siyasal olaylar, Batı karşısında git-tikçe büyüyen bir kültürel zayıflık ve hiçlik duygularıyla birleşince, sonunda Batılı ulusalcılık modellerini benimseme girişimlerine kapı açtı. Çoğunluğu Suriyeli ve Hıristiyan olan Batı'da eğitim görmüş bir grup Arabın yaktığı Arap ulusalcılığı ateşi, çok geçmeden Arap dünyasının siyasal yaşantısını değiştirmiştir (Nasr, 2001: 122). Bugün İslam'ın Arapların hayatında görülen önemli yanlarından birisi de, Müslümanların her günkü yaşantıları üzerinde dini hayatın bütünüyle egemen olmasını yeniden sağlamak için baş gösteren çeşitli hareketlerdir. Bu hareketler net siyasal ve sosyal programları bulunan Fas'taki İstiklal Partisi'nden Arap dünyasında son yıllarda ortaya çıkan bu tür hareketlerin en önemlisi İhvan'ül Müslimin'e kadar geniş bir yelpaze çizmektedir. Seyyid Kutub gibi İhvan hareketinin aydın önderlerinin yazıları, her şeyden önce İslam'ın insan hayatının bütününe yeniden ve en mükemmel biçimiyle uygulanması istemine dayanmaktadır. Bu hareketin gençler arasında bile yaptığı etkilerin sürekliliği, modernleşmiş sınıfların önemli bir bölümünün ahlaki bir dirilmeye ve yenilenmeye karşı duydukları güçlü arzuyu açığa vurmaktadır. Hasan el-Benna ve Seyyid Kutub gibi kişilerin devam eden cazibeleri, çeşitli çağdaş sorunların zi-

hinsel analizlerinden, çoğunlukla bu tür sorunların bazılarının gerçek doğasını göz ardı eden analizlerden çok, İslam fıkına olan sarsılmaz inançlarına ve İslam'ın hayat sistemine olan bağlılıklarını tesis etmektedir (Nasr, 2001: 126).

Nasr'a göre çağdaş Arap dünyasının siyasal yaşamı ise, çoğunlukla İslam'a karşı ideolojilere bağlı yabancı yönetim biçimlerini iktidara getiren bir takım devrimci eğilimlere rağmen, şaşırtıcı bir biçimde İslamlaşmaktadır. Ulusalci liderler gittikçe kendileri üzerinde sürekli bir baskı kuran yığınların İslami fikirleriyle uzlaşmaya mecbur kalmaktadır. Ve çoğu lider de solcu siyasal eğilimlerle güçlü İslami inanışları birleştirme çabası içerisindedir. Bugün Arap dünyasında yalnızca içten Müslüman olan veya en azından İslam davasını açıkça benimseyen geleneksel yöneticilerin değil, aynı zamanda dıştan bağımsız gibi görünse de, Arap dünyası hakkında Batı'daki duyularından kalkarak vardıkları bir ön ölçüye dayanan pek çok Batılı gözlemciyi şaşkınlığa düşürecek biçimde, aşırı bir solcu politikayla İslam geleneği ve İslami bir yaşantıya bağlılığı belli ölçülerde birleştiren devrimci hükümetlerin de varlığı gözlemlenmektedir (Nasr, 2001: 127). Çağdaş Arap Dünyası'nda dini görmek için, hala her kentte kılınan cemaat namazlarının, manevi Mekke kutbuna her yıl dökülen sayısız hacının ve Fas'taki Mulay İdris'ten Kahire'deki Ra'sul Huseyn'e ve Necef'le Kerbela'daki şii makamlara kadar kutsal yerleri ziyaret eden milyonların anlamını da bilmek, hem Sünni hem de Şiiiler arasındaki geleneksel dini öğretimin canlılığını ve sürekliliğini kavramak gereklidir (Nasr, 2001: 129). Nasr'ın ifadesine göre, bugün Arap dünyası tarihinin en hassas dönemini yaşamaktadır. Arap dünyasını laikleştirmek ve elden geldiğince İslam'dan koparmak isteyenler vardır. Fakat Arapça Kur'ani vahyin ifade aracı olarak seçildiğinden ve Araplar İslam'ın ilk yayıcıları olduklarından, Arapların kaderi, İslam dünyasının bütününe kaderinden ve İslam'ın yeryüzündeki görüntüsünden hiçbir zaman ayrı düşemez (Nasr, 2001: 132). Araplardan söz etmek, dili Kur'an'ın dili olan, ruhunun yapısı çağlar boyu, çağdaş tarihlerini İslam'dan ve çoğu Arap'ın hala içinde doğup büyüdüğü ve öldüğü İslami evrenden koparmayacak ölçüde Kur'ani vahyin öğeleriyle örülmüş bulunan bir halktan söz etmektir (Nasr, 2001: 133).

Nasr'ın kendi milliyetinden olan İranlılar ise Araplarla birlikte İslam medeniyetini kurmuş ve bu medeniyetin tarihinin hemen her aşamasında

etkili olmuşlardır. Gerçekte İslam düşünce ve kültürü, Emevi ve Abbasi dönemlerinde yalnızca "Arap" ya da "İranlı" olmaktan kurtulmayı başarmışsa da, bu iki halk ta bu kültür ve düşüncenin tarihsel yerleşimi ve gelişimi üzerinden silinmez etkiler bırakmışlardır (Nasr, 2001: 138). Bugün İran'a baktığımızda, dünyada halkın nicelik ve nitelik açısından en yoğun biçimde müslüman olduğu ülkelerden biri karşımıza çıkar. Bugün İranlıların büyük çoğunluğunun hayatı, bütünüyle İslam tarafından biçimlendirilip yönlendirilmekte ve aynı zamanda ülkenin dini ve kültürel yaşantısı, doğal olarak İran halkının uzun tarihini yansıtmaktadır (Nasr, 2001: 138). Nasr'a göre; siyasal hayat konusunda Şiilik, Sünniliğin tersine halifelik kurumunun dini yasallığını kabul etmeyip Mehdi'nin yokluğunda monarşiyi en iyi yönetim biçimi olarak gördüğünden İran monarşisi olumlu bir özellik taşımaktadır. Geleneksel olarak İran monarşisi, dini bir nitelik taşır. Şiiliğin Safevi'lerden sonra resmi devlet dini olmasından bu yana, monark, dini açıdan, şeriatı korumak ve dini yaymak göreviyle, ulemanın onayı altında yönetimde bulunması gereken yasal yönetici sayılmıştır. Bu görüş 1906 yılında İran Anayasasında açıkça belirtilmiştir. 1979 İran devrimiyle birlikte getirilen Velayet-i Fakih sistemi, bu siyasal yönetim biçimi tamamıyla değişmiştir (Nasr, 2001: 151-152). Devrimin getirdiği pek çok değişikliğe rağmen, söz konusu gerçeklikler sürmektedir. Yeni durum hem İslam'ın uygulanması ve hem de hükümetin İslam adına empoze ettiği kimi kararlara gençler arasında gösterilen tepkiler açısından yeni bir takım dinamikleri de beraberinde getirmiştir. Ancak tarihinin şu döneminde geçirdiği zahiri değişimler ne olursa olsun, İranlıların ruhu ile İslam arasında varolagelen derin bağ, her halükarda hayatiyetini devam ettirecektir (Nasr, 2001: 160).

III. Modern Müslümanın Batıya Cevabı

Modern Batı'nın çağdaş müslümana karşı zihinsel ve manevi düzlemde meydan okuyuşlarına ve bu meydan okuyuşlara karşılık vermede İslam geleneğinin oynayabileceği role değinmek gerekmektedir (Nasr, 2001: 175). Nasr'a göre her şeyden önce, İslam ve İslam medeniyetini korumak için, İslam geleneğinin bilinçli ve zihinsel düzeyde savunması yapılmalıdır. Bunun yanı sıra modern dünya ve taşıdığı yanlışlıklarla eksiklikler, tam bir zihinsel eleştiren geçirilmelidir. Bugünkü değişim temposunun hızı nedeniyle, eğer müslümanlar aynı çıkmaz sokağa, hatta daha da kötüsüne girmek istemiyorlarsa, Batı'nın izlediği yolda gitmeyi

hiçbir zaman ümit etmemelidirler. Müslüman aydınlar tam bir güvenle, Batı'nın burada sözünü edegeldiğimiz ve daha başka pek çok meydan okuyuşlarına göğüs germelidirler. Psikolojik ve kültürel bir aşağılık duygusu içerisinde yaşamayı artık bırakmalıdırlar. Sadece savunmada kalmayı bırakmak için değil, aynı zamanda inisiyatifi ele geçirip saldırıya geçebilmek ve eğer hasta gerekli tedaviyi görmek istiyorsa, Allah vergisi hikmet hazinelerinden, modern dünyayı tutulduğu en tehlikeli hastalıktan ve bugün içinde bulunduğu açmazdan kurtarabilecek olan tek ilacı sunabilmek için kendi aralarında safları sıklaştırmalı ve Asya'nın diğer büyük gelenekleriyle el ele vermelidirler. Eğer bugünkü durum hakkında en karamsar duyguları besliyor ve kurtarılabilecek hiçbir şeyin kalmadığına inanıyorsak, bu durumda gerçeğin vurgulanması bile yapılabilecek şeylerin en değerlisi olacak ve etkisi düşünülenin çok ötesine uzanacaktır. Bu bakımdan, gerçek kuvvetle ortaya konulmalı ve kendisine karşı çıkan her cephede İslam'ın zihinsel savunması yapılmalıdır. Sonuç ancak Allah'ın elindedir. Bakın ne diyor Kur'an: "Hak geldi, batıl yok olup gitti; batıl her zaman yok olmaya mahkumdur." (İsra: 81) (Nasr, 2001: 198).

Nasr'a göre İslam medeniyeti önceden varolan unsurları İslami bakış açısıyla bütünleştiren, Kurani vahiyle kurulmuş ve zihinsel ya da maddi, tamamen İslami bir ortam yaratmaya yönelik bir medeniyetti. İslam'daki inanç aynı şekilde güçlü olarak varlığını sürdürürken, 19. yüzyılda İslam dünyasına yönelik kolonizasyon ve modernizasyonla birlikte ciddi bir tehditle karşı karşıya kaldı. İslam tamamen bir yaşam biçimi olduğu için medeniyette ortaya çıkabilecek kısmi, yani mesela eğitim, kültür, sanat, mimari gibi alanlardaki bir tahribin, dinin bütünlüğünün karakterine zarar vereceğini söylemek mümkündür. İlginç olan şu ki, sekülerizm ve modernizmin etkisi, müslüman ülkelerin görece bağımsızlığıyla birlikte artmıştır. Müslümanların geleneksel yaşam alanlarının tahrip edilmesine karşın, şuanda İslam medeniyetini yeniden canlandırmak için ciddi bir çaba sarf edildiği gözlemlenmektedir. Başta İran'dan gelmek üzere medeniyetin tanımının kendisi bile müslümanların, dünyada çok daha fazla söz sahibi olan diğer güçler karşısında, kendi farklı medeniyetlerini koruma isteklerini göstermektedir. İslam'ın geleceği üzerine yorum yapmak için onu sadece bir din olarak değil, inanca direkt bir şekilde bağlı olan medeniyet ile bağlantılandırmak, Atlantik'ten Pasifik'e kadar yayılmış olan ve Avrupa'yla Amerika'da

da varlığını sürdüren İslam'ı, hem bir din hem de dünya medeniyeti olarak karşılaştığı zorluklarla hatırlamak gerekir (Nasr, 2001: 206-207).

Sonuç

Seyyid Hüseyin Nasr'a göre, yeni yüzyıla ve Hıristiyan takviminin yeni bin yılına bakıldığında bir din yaşam ve biçimi olarak İslam'a ilişkin şu tür gözlemlerde bulunulabilir. Her zaman derinliğini koruyamasa da, müslümanların pek çoğunda iman gücünü korumaya devam edecek ve gelenek, hem içsel hem dışsal anlamda, tarz ve kanun olarak varlığını sürdürecektir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında tanımlamalarıyla birlikte kendisini de yenileyen İslam ve düşünsel gelenekleri, özellikle modern eğitilmiş müslümanlar arasında yenilenmeye ve canlanmaya devam edecek, bunun yanı sıra hikmeti ve gösterdiği yol itibarıyla müslüman olmayanlar için de giderek daha önemli bir cazibe merkezi haline gelecektir. Seküler sanat ve kültürün İslam dünyasını istila eden etkisine rağmen, geleneksel İslam sanatının dirilişi sürecektir. Tüm dünyada ve özellikle Amerika'da İslam yayılımını sürdürürken, Batı'daki yeni yeni kendisini tesis etme mücadelesi veren İslami cemaatler de, sahilhliklerini koruma ve yeni bir toprağa kök salma uğraşlarını sürdürecektir (Nasr, 2001: 224). Sonuç itibarıyla Nasr' göre (2001: 243) kısa vadeli çıkarlar uğruna yapılan bir takım bireysel hesaplar ve gerici ihtiyaçlardan ziyade insanlığın geleceği konusunda endişe duyan herkes, İslam ve batı meselesine yeni bir pencereden bakmalıdır. Her iki taraf da, modern sekülerizm ve İslam gibi birbirine tamamen zıt dünya görüşü arasında bir entegrasyonun söz konusu olamayacağını, en fazla birbirinin refahını ve topraklarını sömürmek ve kültürünü yok etmekten imtina eden, agresyondan uzak, insani temelde karşılıklı saygıya dayalı bir ortak yaşama zemini oluşturabileceğini bilmelidir. Fakat hepsinden önce, hem İslam hem de Musevilik ve Hıristiyanlık asıl ölümcül tehdidin, artık İslam dünyasına bile ileri karakollarını dikmiş olan seküler kültürden geldiğini ve buna karşı zihinlerde ve kalplerde bir birlik tesis etmeleri gerektiğini anlamalıdır.

İslam CAN, Arş. Gör.

SÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

islamcan@hotmail.com

